

СРПСКИ
БИОГРАФСКИ
РЕЧНИК

4

И—Ка

НОВИ САД
2009

ЛИТЕРАТУРА: Константин Лиречек, *Историја Срба*, II. Београд 1952, 95; Сима Ђирковић, *Католичке парохије у средњовековној Србији*, у: Работници, војници, духовници. Друштва средњовековног Балкана, Београд 1997, 254—256.

С. Ђирковић

Јован (Прибил), митрополит [прилепски], зограф (?), друга половина XIV в. — ?, пре 1421)

Натписи сачувани на зидовима цркве ман. Зрзе у близини Прилепа, као и сликарева потписана и поуздано препозната дела, омогућавају делничну реконструкцију његовог живота и уметничке делатности. Потиче из српске властееоске породице, која је, верује се, била пореклом из западних крајева српске државе. Њен најстарији познати члан, монах Герман подигао је цркву посвећену Преображењу у ман. Зрзе средином XIV в. на својој баштини у време цара Душана. Германови унуци, Прибил и Пријезда, заједно са мајком наручују живописне припрате те цркве, нешто касније дозидане уз првобитну грађевину, за успомену на оца Хајка, монаха Харитона, који је био сахрањен у Зрзама. Убрзо после тога Прибил и Пријезда су се замонашили и почели да се баве сликарством. Утврђено је да су они заправо Јован и Макарије, познати сликари који су стварали на прелазу из XIV у XV в. Један од браће, зограф Јован, био је припадник високог свештенства, митрополит, претпоставља се прилепски, а други зограф Макарије, јеромонах. Браћа су се о ман. Зрзе бринула током владавине краља Вукашина и краља Марка, а после доласка Турака у крајеве око Прилепа, оставши без материјалних средстава неопходних за одржавање, уступили су га бившем кмету Константину Ђурђићевом, који је са синовима обновио манастирску цркву. Помињање зографа Јована као светопочившег у натпису над јужним улазом у наос цркве, исписаном вероватно 1421/1422, указује да до тог времена он више није био међу живима.

О његовом раду сведоче поуздано утврђена и прецизно датована дела, фреске у цркви Светог Андреја на Тресци код Скопља и једна икона рађена за ман. Зрзе. Фреске у цркви Светог Андреја, задужбини Андрејаша, сина српског краља Вукашина, настале су 1388/1389. Будући да је реч о цркви невеликих размера, тематски репертоар је ограничен на најчешће сликане сцене и појединачне светитељске фигуре. Међу њих су укључене попрсне представе св. Саве и св. Симеона Немање. Појединачне фигуре, као и сцене из циклуса, изложене су прегледно, у потпуној хармонији са архитектонским склопом грађевине и имају углавном традиционална иконографска решења. Декорација фресака цркве Све-

тог Андреја, сачувана готово у потпуности, омогућује сагледавање ликовних карактеристика живописа и уметничког поступка. Негујући сликарство које сједињује уметничко наслеђе XIII в. и појединости преузете из зреле ренесансе Палеолога, створио је лични рукопис, особен и препознатљив. Иако у начину сликања фигура, пре свега ликовних светих, долази до изражаја готово иконописна и орнаментална обрада косе и браде, они ипак делују монументално, одмерених и неусиљених покрета, мирног и достојанственог израза. Исте уметничке особине красе и икону Христа Спаса и Животодавца коју је урадио 1393/1394. за цркву ман. Зрзе. Она је, по свему судећи, представљала престону икону првобитног иконостаза, а данас се налази у Музеју Македоније у Скопљу. Претпоставља се да је стварао и у Прилепу, престоници краља Марка. На основу ликовних и стилских обележја други слој живописа у цркви Светог Димитрија у Вароши, настао око 1390, приписан је његовој радионици.

Талентован и, по свему судећи, сликарски образован у неком од највећих уметничких центара Византије, Солуну или Цариграду, имао је неколико ученика. Један од њих био је монах Григорије који му је помогао у извођењу фреско декорације цркве Светог Андреја. Други је био зограф Алексије који се крајем XIV в. потписао као „ученик Јована зографа” у пећинској цркви Свете Марије код села Безмишта (Туминец) на Преспанском језеру.

ЛИТЕРАТУРА: Војислав Ј. Ђурић, *Иконе из Југославије*, Београд 1961, 37—38, 97; Војислав Ј. Ђурић, *Радионица митрополита Јована зографа*, Зограф, 1969, бр. 3, 18—33; П. Миљковић-Пепек, *О сликарима митрополиту Јовану и јеромонаху Макарију*, у: Моравска школа и њено доба, Београд 1972, 239—247; Војислав Ј. Ђурић, *Византијске фреске у Југославији*, Београд 1975, 85—88; Гојко Суботић, *Охридска сликарска школа XV века*, Београд 1980, 43—48; Зорица Ивковић, *Живопис из XIV века у манастиру Зрзе*, Зограф, 1980, бр. 11, 68.

Д. Павловић

Јован, јеромонах, игуман (?), крај XIV в. — Хиландар, после 1426)

Трећи хиландарски игуман по имену Јован био је на челу братства од око 1420. до близу 1426, кад је у акту о аделфату Ивана Кастриота и синова уписан као проигуман. Није остало трага о његовом управљању манастиром, нагађа се да је можда идентичан са старцем Јованом који је 1405. одлазио деспоту Стефану.

ЛИТЕРАТУРА: Владимир Мошин, Миодраг Ал. Пурковић, *Хиландарски игумани средњег века*, Београд 1999, 98—99.

С. Ђирковић